Europees onderzoek: toerisme versnelt verdwijnen van lokale winkels in stadscentra

Europese stadscentra zien hun lokale en ambachtelijke winkels in rap tempo verdwijnen. Niet alleen in populaire toeristische steden, maar in álle onderzochte steden neemt de diversiteit aan winkels af. Dat blijkt uit onderzoek van Sweco, in opdracht van de European Alliance on Balanced Urban Tourism, waarin voor het eerst een Europese benchmark is uitgevoerd naar de rol van toerisme in de monoculturalisering van lokale retail.

Debat over massatoerisme in bredere context

De publicatie verschijnt op een moment waarop in steden als Amsterdam het maatschappelijke debat over massatoerisme en leefbaarheid hoog oplaait. Acties en campagnes laten zien hoe groot de zorgen zijn over de druk op binnensteden. Het Sweco-onderzoek plaatst deze discussie in een bredere Europese context en laat zien dat vergelijkbare spanningen spelen in veel steden, zij het in verschillende vormen en met verschillende oorzaken.

Toerisme als versneller, niet als enige oorzaak

Uit het onderzoek blijkt dat toerisme zelden de enige oorzaak is van een eenzijdig winkelaanbod, maar wel vaak fungeert als versneller. In sommige steden leidt dit tot straten die vrijwel volledig zijn gericht op bezoekers, met souvenirwinkels en fastfoodzaken, ten koste van voorzieningen voor bewoners.

‘De maatschappelijke onvrede die we nu zien, is heel begrijpelijk’, zegt Douwe Stoer, Consultant Vrijetijd bij Sweco. ‘Maar ons onderzoek laat zien dat het probleem complexer is dan vaak wordt gedacht. Toerisme is zelden de enige oorzaak, maar kan wel het kantelpunt zijn waarop lokale functies verdwijnen.’

Monocultuur beperkt tot enkele straten, maar regelgeving knelt

Opvallend is dat de monocultuur zich meestal beperkt tot enkele straten in het stadscentrum. Dat biedt kansen voor gerichte maatregelen, maar die worden volgens veel steden beperkt door Europese regelgeving. Met name de EU Dienstenrichtlijn geeft gemeenten weinig ruimte om actief te sturen op het type winkels dat zich vestigt.

‘Steden willen hun centra leefbaar houden voor bewoners, maar missen soms de juridische instrumenten om dat ook echt te doen’, vertelt Ingrid Ploegmakers, Leading Expert Winkelen & Vrijetijd bij Sweco. ‘Toch laat ons onderzoek zien dat er binnen de bestaande regels meer mogelijk is dan vaak wordt gedacht, mits beleid gebiedsgericht, consistent en langdurig wordt ingezet.’

Steden zoeken creatieve oplossingen

Het onderzoek laat zien dat steden zich wenden tot een mix van maatregelen: subsidies, exploitatievergunningen, bemiddeling tussen vastgoedeigenaren en ondernemers en actief centrumbeheer. Daarnaast worden meer strategische instrumenten ingezet. Zo biedt een UNESCO-werelderfgoedstatus in steden als Florence extra aanknopingspunten voor sturing, terwijl Amsterdam experimenteert met het strategisch aankopen van vastgoed om grip te houden op het winkelaanbod.

Oproep tot breder debat op lokaal én Europees niveau

Volgens de auteurs onderstreept het onderzoek de noodzaak van een bredere discussie op zowel lokaal als Europees niveau. Zonder aanvullende beleidsruimte dreigen veel steden hun lokale identiteit en leefbaarheid verder te verliezen. Gerichte, gebiedsspecifieke maatregelen, ondersteund door een beter passend Europees kader, zijn cruciaal om stadscentra veerkrachtig te houden voor zowel bewoners als bezoekers.